

PROIECTUL IDENTITAR ROMÂNESC ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EURO-ATLANTICE*

VLAD CUBREACOV

Apreciez inspirata idee de a ne oferi posibilitatea să abordăm împreună, deschis și responsabil, întregul cortegiu de urmări și de probleme pe care le implică pentru noi, români, procesul de integrare euro-atlantică. Sunt sigur că analiza și discuțiile noastre vor permite identificarea unor răspunsuri și soluții practice la noile provocări ale timpului în care *Lumea Românească*, sub forma construcției politice binare actuale România–Repubica Moldova, în plin proces de globalizare, își temeluiște o soartă europeană demnă în familia națiunilor de pe continent. *Noua ordine europeană și mondială reclamă o nouă ordine românească*.

România, ca și orice alt stat național, are obligații față de compatrioții săi de pretutindeni. În această situație, este cu neputință să trecem cu vederea obligațiile istorice pe care România, ca modul politic de bază al lumii românești, le are față de cel de-al doilea modul — adesea situat într-o derută identitară — Republica Moldova.

Prima obligație este cea a *recunoașterii oficiale, prin lege, a românilor ca români*, indiferent de locul de reședință al acestora, de cetățenie, de stare socială, de dialect sau grai, de subnume istoric, științific, regional sau local¹, de confesie etc. Nu mai există astăzi în Europa nici o altă națiune a cărei identitate să fie subminată, contestată sau falsificată atât de virulent de cercuri politice și parapolitice de esență, aspirație sau obediенță imperială. După cum nu există nici o altă națiune europeană care ar tolera un asemenea tratament, ceea ce face nefericita dovadă a lipsei de voință pentru apărarea și afirmarea plenară a propriei identități. Simțim cu toții imperioasa nevoie să ni se recunoască filiația etnică, lingvistică, culturală și de multe ori confesională cu patria istorică. Ca *țară-mamă, țară de rudenie și patrie etnică*², România trebuie să-și dezvolte și să aplice un cadru legislativ coerent compatibil cu norma europeană și practicile notorii în materie. *O Lege cu privire la statutul românilor de pretutindeni* este mai mult decât necesară. Dar o lege autentic europeană ca spirit și finalitate, care să ia în calcul bogata experiență, pozitivă și negativă, a țărilor vecine sau mai îndepărtate.

* Intervenție în cadrul seminarului internațional „România și Repubica Moldova în contextul integrării euro-atlantice“, organizat de Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române în zilele de 11 și 12 iunie 2004.

Privind lucrurile de la Chișinău, considerăm că mult așteptata *Lege cu privire la statutul românilor de pretutindeni* trebuie să răspundă câtorva sarcini:

a) să definească conceptul de *națiune română*, din perspectivă istorică, culturală și etnică, dincolo de semnificațiile politice înguste ale termenului, ținându-se cont că nu există deocamdată o definiție europeană unanim acceptată a noțiunii de „*națiune*“;

b) să definească *noțiunea de român*, aşa cum au făcut-o când a fost vorba de bulgari³, unguri⁴, evrei⁵, germani⁶ sau ruși⁷ parlamentele de la Sofia, București, Tel Aviv, Bonn și respectiv Moscova, ca să aducem doar câteva exemple relevante și demne de urmat⁸. De precizat că în acest moment Constituția României și ansamblul legilor în vigoare nu cuprind definiții juridice clare și exhaustive ale noțiunilor de *român* și de *națiune română*. Acest vid conceptual trebuie completat;

c) să fixeze *tipurile de relații* dintre orice român din afara României și patria sa etnică;

d) să statueze asupra *tratamentului preferențial* pe care statul român va trebui să-l aplice românilor de pretutindeni, majoritari în statul lor, cum e cazul românilor din actuala Republică Moldova⁹, sau minoritari¹⁰ din celelalte țări;

e) să instituie *noile categorii de acte valabile* prin care va putea fi dovedită calitatea de persoană de origine română.

f) să ofere *soluții practice juste tuturor problemelor majore* pe care le va pune începând cu anul 2007 noua frontieră exterioară a Uniunii Europene.

Astfel, Legea va trebui să vizeze mai multe aspecte și elemente cum sunt: *câmpul de aplicare a legii, direcțiile fundamentale ale politicii statului român în domeniul, originea românească și apartenența la națiunea istorică și culturală românească* (sau *la neamul românesc ca realitate vie*), *reședința peste hotare, neobligativitatea permisului de sedere în patria etnică, cunoștințele de limbă română, drepturile consortilor și ale copiilor minori, natura avantajelor oferite în domeniile cultural și educativ*¹¹, *de securitate socială și asistență medicală, transport, angajare în muncă, scutire de vize, acces la proprietate, obținerea și redobândirea cetățeniei, dreptul de a participa la alegerile locale în cazul stabilirii în România*¹², *organul reprezentativ al românilor de pretutindeni*¹³, *organul de stat (Ministerul) pentru românii de pretutindeni, cota de reprezentare parlamentară a românilor de peste hotare*¹⁴, *dreptul de vot prin corespondență*¹⁵ și *votul electronic pentru românii care dețin cetățenia română, recensământul pentru românii expatriați și urmașii lor etc.*

Se cuvine să observăm că actualul cadru legislativ românesc în materia care ne interesează este insuficient și deficitar la mai multe capitoale¹⁶, oferind anumite soluții pe termen scurt și mediu și neriscând să abordeze într-o perspectivă istorică largă și de o manieră strategică europeană complexă problematică a românilor de peste hotare.

Pentru că una din principalele dificultăți pe care, de la 1 ianuarie 2007, le-am putea întâmpina noi, cei aproximativ 5 milioane de români din partea de răsărit a arealului etnic, cultural și lingvistic românesc, va ține de *libertatea de circulație*, nutrim convingerea că la elaborarea *Legii cu privire la statutul românilor*

*de pretutindeni vor fi luate în considerare și concluziile formulate recent de Adunarea Parlamentară a Consiliului European privind consecințele extinderii Uniunii Europene asupra libertății de circulație între statele membre ale Consiliului European. APCE subliniază că *deplasarea spre est a frontierelor exterioare ale Uniunii Europene și introducerea de vize pentru traversarea acestora poate avea consecințe negative asupra schimburilor comerciale, turistice, culturale, științifice, umanitare și asupra altor schimburi dintre populațiile țărilor separate din nou de frontiere*. În unele cazuri — și cazul nostru este de căpetenie printre acestea, n.n. — *închiderea acestor frontiere va avea drept consecință reducerea contactelor dintre membrii aceluiași grup etnic care trăiesc de cele două părți ale frontierei*.¹⁷ O Recomandare în această materie a și fost adoptată de APCE la 30 ianuarie a.c.¹⁸, completând un șir de documente similare ale APCE puse în aplicare¹⁹ sau anunțând altele care abia urmează a fi implementate.²⁰ Problema e cum vom ști noi, români, să armonizăm interesul european cu cel al națiunii noastre etnice, istorice și culturale în *procesul actual de reașezare și redivizare sociogeografică a întregului spațiu european*. Râul Prut nu trebuie să devină un nou Zid berlinez după care să rămână abandonat un sfert al națiunii române. Fără a pune în discuție frontierele actuale, odată adoptată, *Legea cu privire la statutul românilor de pretutindeni* ar diminua substanțial, pentru românul de rând, *consecințele nefaste ale Pactului Ribbentrop-Molotov*, resimțite până în prezent pe plan identitar.*

De asemenea, *Legea cu privire la statutul românilor de pretutindeni* va putea constitui un instrument juridic complementar cooperării transfrontaliere în scopul salvării, păstrării și consolidării identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a conaționalilor noștri din afara actualului spațiu de jurisdicție a statului român.

Revenind la subiectul actelor de confirmare a originii românești, găsim potrivit ca viitoarea *Lege cu privire la statutul românilor de pretutindeni* să prevedă în mod expres posibilitatea ca asociațiile recunoscute ale românilor²¹ și structurile Bisericii Ortodoxe Române din afara țării să poată elibera, la cerere, *Certificate de origine română* (sau *de identitate română*). De remarcat în context că, aplicat la situația de la răsărit de Prut, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, reactivată în 1992 și admisă în legalitate sub presiune externă în 2002²², reprezintă o instituție fundamentală românească cu jurisdicție teritorială în întreaga Republică Moldova (inclusiv teritoriile ocupate militar de Federația Rusă) și cu jurisdicție extraterritorială (din 1995) asupra românilor ortodocși din Ucraina, Belarus, Estonia, Letonia, Lituania, Rusia, Armenia, Azerbaidjan și noile state medioasiatice. Acest statut oficial i-a fost recunoscut Mitropoliei Basarabiei de autoritățile centrale de la Chișinău la 30 iulie 2002.²³ Un statut asemănător îl au Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria (cu sediul la Gyula) și Episcopia Ortodoxă Română din Serbia și Muntenegru (cu sediul la Vârșet). *Certificatul de identitate română* ar putea servi și ca document pentru intrarea simplificată, adică fără viză, în România, ceea ce va constitui o soluție practică judicioasă pentru decongestionarea fluxului de persoane la frontieră. Ca să ne imaginăm amploarea unor asemenea efecte benefice, amintim că numai anul

trecut frontiera de răsărit a României a fost traversată de peste 1 400 000 de persoane, în majoritatea lor etnici români. Dacă o asemenea soluție nu va fi identificată și implementată, efectele omisiunii vor fi catastrofale întâi de toate pentru noi, milioanele de români din jurul României.

O altă chestiune care ne preocupa serios este cea a *necesității simplificării procedurilor de obținere sau de redobândire de către români a cetățeniei române*. La o privire atentă ne dăm seama că procedurile în vigoare sunt în mare parte birocratizate, greoaie și îndelungate în comparație cu procedurile din alte state vecine, fapt care limitează drepturile etnicilor români și constituie o sursă de permanentă și legitimă nemulțumire din partea acestora. Să ținem cont că români reprezintă singura națiune asociată și viitor membru al Uniunii Europene pe trupul viu al căreia se va așterne dureros în 2007 frontiera comunitară exterioară. E un handicap pe care avem obligația și șansa reală să-l convertim într-un avantaj cu poate încă nebănuite efecte benefice.

Toate măsurile înfățișate mai sus, îmbinate încelept cu altele de ordin juridic, economic, cultural, spiritual și educativ, ar putea constitui și o *stavă eficientă contra politicii oficiale românofobe* promovate cu elan cvasiparanoid de actualul regim comunist de la Chișinău și de regimul marionetă de ocupație instalat prin forța armelor rusești în partea de răsărit a Republicii Moldova, regimuri care, sub ochii întregii lumi, s-au făcut vinovate de *crima de etnocid împotriva românilor*. Nu vom face aici și acum o anatomicie a antiromânismului de stat de dincolo de Prut. Cunoaștem cu toții, cu lux de amănunte, ororile prin care trec în fiecare zi confrății noștri din Basarabia și Transnistria. Suntem datori să denunțăm permanent aceste crime ca pe niște forme sălbaticice ale imperialismului rusesc din umbra căruia încă nu am ieșit.

Aderarea României la Uniunea Europeană va deschide o nouă cale și pentru noi. Privind spre anul 2007, întrezărим indicii că întregul spațiu românesc, ca unul de perfectă sinteză și de eliminare a oricăror antiteze, își va recăpăta rosturile istorice inițiale. Puterea de înnoire a Neamului Românesc stă astăzi în pricoperea noastră de a acționa european, în spiritul epocii drepturilor omului, cu grijă pentru fiecare Român de acum și de mâine, cu răspundere față de misiunea unică pe care Dumnezeu ne-a rezervat-o în simfonia lumii.

Strămoșii noștri daci își numeau patria *Dacia Felix*, iar cei latini — *Felix Roma*. Suntem chemați să pregătim ziua în care, după atâtea profeții, vom vedea înălțată o nouă *Românie Ferice*, puternică și demnă, în sânul a ceea ce se va chama cu siguranță *Europa Felix*.

NOTE

1. Armâni, Aromâni, Basarabeni, Bolohoveni, Bucovineni, Ceangăi, Cirișiri, Fârșeroți, Iflaci, Megleniți, Moldoveni, Moldovlahi, Moroșeni, Moți, Munteni, Olahi, Oșenii, Rrmâni, Rumeri, Rumâni, Timocenii, Transnistreni, Tîntari (și Sințari = fiii Cezarului /roman/), Valahi, Vlahi, Vlași, Volohi și altele care fac parte din patrimoniul istoric și cultural românesc și trebuie recunoscute ca atare. A se vedea precedentul grecesc (greci, macedoneni, traci, elini, cretani, epiroți), georgian (gruzini, adjari, iviri, mingreli, kartvelani) și cel evreiesc (evrei, așkenazi, iudei, israeliți, hazari, karaimi, mozaici, sefarzi, tați, șafari etc).

2. Termenii utilizati, bunăoară, de Consiliul Europei sunt *kin-state* pentru engleză și *état-parent* pentru franceză.
3. *Legea cu privire la bulgarii din afara Republicii Bulgaria*, publicată în: „Monitorul Oficial“ nr. 30 din 11.04.2000: „Art.2. ...este bulgar din afara Republicii Bulgaria orice persoană care: 1. are măcar un ascendent de origine bulgară; 2. este purtătoare a conștiinței naționale bulgare; 3. este stabilită pentru o perioadă îndelungată de timp sau permanent pe teritoriul altui stat.“ „Art.3. (1) Originea bulgară se demonstrează cu un document liberat de către: 1. un organ de stat bulgar sau străin; 2. organizații ale bulgarilor din afara Republicii Bulgaria recunoscute de organul de stat bulgar competent să mențină relațiile cu acestea; 3. Biserica Ortodoxă Bulgară. (2) Dovada originii bulgare poate fi făcută și prin procedură judiciară comună.“
4. *Legea cu privire la maghiarii din țările vecine* din 19 iunie 2001 (întrată în vigoare la 1 ianuarie 2002): „(1) Prezenta lege se va aplica persoanelor care se declară ca fiind de naționalitate maghiară, nu posedă cetățenie maghiară și locuiesc în Republica Croația, Republica Federală a Iugoslaviei, România, Republica Slovenia, Republica Slovacă sau în Ucraina și care: a) și-au pierdut cetățenia maghiară din alte motive decât renunțarea voluntară; și b) nu dețin un permis de sedere permanentă pe teritoriul ungar. (2) Legea se va aplica deopotrivă și consorților persoanelor indicate în paragraful (1), precum și copiilor minori crescuți în căminul lor familial comun, chiar dacă aceste persoane nu sunt de naționalitate maghiară.“
5. *Legea reîntoarcerii (repatrierii)* din 1950: „4.B. Cine este considerat evreu. Potrivit prezentei Legi, «evreu» este cel care s-a născut din mamă evreică, sau a trecut la evreitate, și nu aparține altrei religii.“
6. *Articolul 116 al Constituției Germaniei (Noțiunea de German și de Reintegrare în cetățenie a celor persecuati)*: „(1) În sensul prezentei Constituții este German, sub rezerva altor legi, orice persoană care deține cetățenie germană sau persoanele aparținând Poporului German refugiate ori deportate, precum și urmașii acestora care s-au aflat pe teritoriul Imperiului German către 31 decembrie 1937. (2) Foștii cetățeni germani care și-au pierdut cetățenia între 30 ianuarie 1933 și 8 mai 1945 din rațiuni politice, rasiste sau religioase, precum și urmașii acestora își redobândesc cetățenia la cerere. Aceștia nu sunt considerați ca decăzuți din cetățenie, cu condiția că și-au stabilit reședință în Germania după 8 mai 1945 și nu și-au exprimat o voință contrară.“
7. *Legea federală privind politica de stat a Federației Ruse în raport cu compatriotii de peste hotare* din martie 2000.
8. A se vedea de asemenea *Legea Austriei cu privire la egalitatea dintre Tirolienii de sud și Austrieci* din 25 ianuarie 1979, *Legea Slovaciei nr. 70 cu privire la Slovaci expatriați* din 14 februarie 1997, *Legea Italiei cu privire la măsurile de favorizare a minorității italiene din Slovenia și Croația* din 21 martie 2001, *Hotărârea Parlamentului Sloveniei cu privire la statutul și situația minorităților slovene din țările vecine și îndatoririle Statului sloven și ale altor organisme în acest domeniu* din 27 iunie 1996, *Decizia comună nr. 4000/3/10/e a Ministerelor de Interne, Apărării, Afacerilor Externe, Muncii și Ordinii Publice din Grecia cu privire la durata și procedurile de acordare a Certificatului special de identitate pentru cetățenii albanezi de origine greacă* din 15-29 aprilie 1998. De precizat în context că Republica Moldova a dezvoltat un cadru normativ în materie care se aplică unor categorii clare de persoane: „*Sunt recunoscute ca persoane originare din Republica Moldova, domiciliate peste hotare, persoanele și urmașii acestora, care provin prin obârșia, rădăcinile și strămoșii lor din fosta Basarabie, Bucovina de Nord, județul Herța și, în special, din actualul teritoriu al Republicii Moldova și care, pomenindu-se în virtutea diferitor împrejurări dincolo de hotarele patriei lor istorice, își conștientizează originea și se consideră reprezentanți ai diasporii*“ (*Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la unele măsuri de susținere a persoanelor originare din Republica Moldova, domiciliate peste hotare Nr. 1322 din 29.12.2000, „Monitorul Oficial al R. Moldova“ nr. 1-4/20 din 11.01.2001*). Prin această Hotărâre Republica Moldova își propune, printre altele, să contribuie la propagarea și organizarea studierii limbii române în condițiile diasporii.
9. 79% în partea basarabeană a Republicii Moldova și 42% în regiunea transnistreană.
10. Consiliul Europei utilizează termenii *kin-minority* pentru engleză și *minorité ethnique* pentru franceză.
11. A se vedea *Articolul 2 § 2 al Convenției Culturale Europene*, ratificată de România la 19 decembrie 1991: „Fiecare Parte Contractantă, în măsura posibilităților, (...) va susține dezvoltarea studierii limbii sale sau limbilor sale, a istoriei sale și a civilizației sale pe teritoriul altor Părți Contractante și va oferi cetățenilor acestora din urmă posibilitatea de a urma studii similare pe propriul său teritoriu.“
12. După modelul implementat în cazul străinilor și apatriziilor stabiliți în Belgia, Olanda și alte țări ale Uniunii Europene sau în Marea Britanie pentru cetățenii țărilor din Commonwealth, în spiritul *Convenției europene cu privire la participarea străinilor la viața publică de nivel local*.
13. După modelul *Consiliului Superior al Francezilor din Străinătate* (Conseil Supérieur des

- Français à L'Etranger) sau al *Parlamentului Fin-landezilor de peste hotare* (creat în 1997).
14. După modelul adoptat de unele țări din Uniunea Europeană ca Italia, Cehia și Franța.
  15. După modelul adoptat de Republica Cehă.
  16. *Legea privind acordarea de sprijin comunităților românești de pretutindeni*, nr. 150 publicată în: „Monitorul Oficial” nr. 265 la 7 iulie 1998 și *Articolul 7 României din străinătate al Constituției României*: „Statul sprijină întărirea legăturilor cu români din afara frontierelor țării și acționează pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, cu respectarea legislației statului ai cărui cetățeni sunt.”
  17. *Conséquences de l'élargissement de l'Union européenne pour la liberté de circulation entre les Etats membres du Conseil de l'Europe*, Doc. 10025, 7 ianuarie 2004.
  18. *Conséquences de l'élargissement de l'Union européenne pour la liberté de circulation entre les Etats membres du Conseil de l'Europe, Recommandation 1648* (2004), 30 ianuarie 2004.
  19. Bunăoară, *Resolution 1035 (1994) relative aux Européens vivant à l'étranger* din 18 mai 1994, *Directive Nr. 495 (1994) relative aux Européens vivant à l'étranger* din 18 mai 1994, *Recommandation 1410 (1999) sur les liens entre les Européens vivant à l'étranger et leur pays d'origine* din 26 mai 1999 și *Recommandation 1650 (2004) sur les liens entre les Européens vivant à l'étranger et leur pays d'origine*, text adoptat de Comisia Permanentă, în numele Adunării, la 2 martie 2004 (a se vedea raportul comisiei migrațiilor, refugiațiilor și populației, raportare d-na Busic).
  20. *Doc. 10072*, 12 februarie 2004, *Liens entre les Européens vivant à l'étranger et leur pays d'origine*. Raport al comisiei migrațiilor, refugiațiilor și populației, raportare: d-na Busic.
  21. De exemplu, *Asociația „Răsăritul Românesc” din Republica Moldova*, înregistrată la 23 decembrie 1999 (Certificat 1231) care cuprinde 34 de filiale în Basarabia și alte 16 organizații neguvernamentale românești ca membri colectivi și este partener oficial al Departamentului pentru Relațiile cu România de peste Hotare cu sediul în București și al unor asociații ale românilor din Letonia (Societatea pentru Cultură Românească „Dacia”, Riga), Lituanian (Societatea pentru Cultură Românească „Dacia”, Vilnius), Macedonia (Suțata Armânilor „Pitu Guli”, Skopje), Federația Rusă (Societatea Culturală Russo-Română, Moscova, Societatea Culturală „Moldova”, Moscova, și Congresul Asociațiilor Naționale din Rusia, Moscova) și Ucraina. Asociația „Răsăritul Românesc” are în cadrul său și un *Oficiu pentru Asistarea Mitropoliei Basarabiei*.
  22. Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în dosarul „Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor și alii versus Moldova”, Strasbourg, 13 decembrie 2001. Modul de îndeplinire a *Hotărârii* este monitorizat de Comitetul de Miniștri al Consiliului European.
  23. Mitropolia Basarabiei cuprinde în prezent peste 13% din toată populația Republicii Moldova, cunoscând cea mai mare dinamică printre Bisericile legal recunoscute, ca dovedă a procesului de recuperare a românilor ortodocși din prizonieratul canonic al Patriarhiei Ruse de la Moscova. Credincioșii Mitropoliei Basarabiei sunt organizați în 111 părți componente de diferite nivele (parohii, mănăstiri, protopopiate, misiuni sociale, frății etc.), toate dispunând deja de personalitate juridică. Se poate estima un număr de circa 210 părți componente cu personalitate juridică în ianuarie 2005, iar către anul 2010 Mitropolia Basarabiei ar putea redeveni Biserică majoritară numeric în spațiul canonic dintre Prut și Nistru și de dincolo de Nistru. Proiectul de reconstrucție și reactivare a structurilor Mitropoliei Basarabiei este la răsărit de Prut cel mai important proiect care va produce efecte benefice îndelungate în timp. Mitropolia Basarabiei, ca instituție fundamentală românească, are, în comparație cu orice partid politic, grup cultural sau de interes, revistă, ziar, organizație neguvernamentală etc., marele avantaj de a fi un aşezământ SACRU și VEŞNIC. Este singura instituție românească de la noi care întrunește aceste calități. Orice investiție sufletească, intelectuală, finanțiară sau de alt ordin în Mitropolia Basarabiei și în structurile ei este, fără exagerare, o investiție în viitorul și eternitatea Neamului românesc. Puterea spirituală a Bisericii Ortodoxe Române nu este mai puțin importantă ca puterea politică a celor două state românești ale noastre. Biserica Ortodoxă Română ca păstrătoare și promotoare a identității noastre spirituale reprezintă o resursă esențială, inepuizabilă și vizibilă a unității transpolitice a Lumii Românești.